

שיחות עם אדמו"רים על הציונות

לגדולי הרבנים והאדמו"רים, וגם הרבי מגור קיבל את הספרים הללו, שבהם השתדלו מחבריהם להראות, שכל כוונותיה של הציונות היא רק להסיר את עם ישראל מדרך התורה והיהדות, יכל העוסקים ברעיון הזה הנם אפיקורסים וכופרים באמונת ביאת המשיח וכל מגמת הציונים היא רק להסית ולהדיח את עמנו מה יהודה. לראיה לדבריהם הביאו ציטאטים אחדים בדברי הסופרים פרץ סמולנסקין ומחטאת נעורים של משה לייב לילינבלום וכדומה.

האדמו"רים התמימים, בהרדהם לכצות ה' ולתור רתו, שלא יכלו להבדיל בין דברי הסלילה של הסופרים החפשים ובין דבריהם על החזיון הציוני, חלקה שבי גם את לבותיהם, נהפכו לסונאי הציונות ולכל הנוהים אחריה והמחזיקים בה. וכאשר שאל אחר בדבר את הרבי חסיד ציוני אחר, ה' דנציגר מגוסטינק, אם יחזיק בחזיון הציוני, ענהו הרבי בזה הלשון: "כלל מדרך זה, קשר של רשעים הוא זה". כששאלתי אחר כן את ה' אייזיק הנ"ל, מה דעתו עכשיו על הרעיון הציוני, אחרי תשובת הרבי לה' דנציגר? ענה לי ה' אייזיק, שהוא תפס לשון ראשון של הרבי אליהו הנביא: "כשאמרו פעם החסידים על אחד הרבנים הקדמונים שיש לו רוח הקודש, ענה הרבי והסביר להם: "מה פירוש יש לנו רוח הקודש, אין אנו נביאים ואין אני יודעים את האותות מראש, רק כשמספרים לרבי איזה ענין חדש, בין דבר פרטי ובין דבר ציבורי, הניגע לכלל ישראל כולו, ואותו הרבי אינו מרשע עוד, בנוגע לענין זה, מאיזה צד שהוא לא בעד הדבר ולא נגדו, אז הוא עונה להשואל בלב טהור, בלי כל השפעה ממי שהוא, תשובתו היא רוח הקודש, מה שאני כן, אם מאיזה צד שהוא כבר השפיעו במה שהוא על אותו הרבי, אז תשובתו איננה קודש עוד, מפני שכבר נמצא בתשובה זו קורטוב של דעה והשפעה וזה ויכול כבר להטעות את עצמו". לזאת, גמר ה' אייזיק, אני מחזיק בתשובתו הראשונה של הרבי לי בנוגע לרעיון הציוני, שנאמרה אז בלי כל ספק בלב טהור וברוח קדש, מה שלא היה עוד כן בתשובתו לה' דנציגר.

הסתה נגד הציונות בגור

בינתיים התחילו בחצר האדמו"ר מגור לדבר סרה על הציונות והציונים ולרדוף את כל המחזיקים ברעיון

אחרי הקונגרס הציוני הראשון, שנתכנס בבאזיל עליידי הד"ר בנימין זאב הרצל ז"ל בח' אלול שנת תרנ"ה, התקדם הרעיון הציוני וכבש לא רק את לב אחינו החרדים, שומרי תורה ומצוה, בכלל, גם המונים רבים של חסידים, שהסתופפו בצל אדמו"רים ורביים שונים, נהו אחרי הרעיון הקדוש הזה, מבלי להביט כלל על עמדת אדמו"ריהם ויחסם לרעיון זה. בעיר מולדתי פלונסק (בפולין) גר אז אחד מחסידיו הרבי הנודע ר' אריה יהודה אלטר מגור, בשם ר' שמחה אייזיק, תורני גדול, ירא שמים ומשכיל עברי, ובכל כחו ונשמתו התמסר לרעיון הציוני, ועד לפני הציונות הפוליטית היה חובב ציון נאמן. כשנבחר ה' אייזיק עליידי ציוני עירנו לוועידת הציונים הרוסים, שנתקיימה בווארשה לפני הקונגרס השני, סר, בדרכו לוועידה זו, לגור, לקבל ברכת הרבי לעבר דתו הציונית. ה' אייזיק היה החסיד הראשון, שהיה לו שיח ושיג עם הרבי מגור על דבר הציונות ומטרתה. כמקובל בחצרי האדמו"רים, הגיש ה' אייזיק להרבי "פתקא", שבה בקש ממנו את הסכמתו וברכתו למעשיו לטובת הרעיון הציוני. כשקרא הרבי, בעת נתינת שלום, את תוכן הפתקא המיוחד במינו והמשונה מתוכן כל יתר הפתקאות, שאל את ה' אייזיק מה זו "קונפרנציה" ו"קונגרס" מהו? ומי הוא "ד"ר הרצל", מה חפצו ותעודתו וכדומה. ה' אייזיק נתן להרבי ביאורים ותשרי בות מפורטות על כל שאלותיו, ובמשך כל השיחה החזיק הרבי בידו של ה' אייזיק ולא הרפה ממנה, ובסוף הביע האדמו"ר כדברים האלו: "אם אתה עוסק בזה, תצליח במעשיך ובדרכיך". ה' אייזיק יצא מלפני הרבי מלא רצון ונחת רוח מתשובה וברכה זו.

אחר כך דיבר ה' אייזיק הרבה על הציוניות עם גיסו של הרבי, ר' מנדלי רוטנברג, שנמנה ברכות הימים לאדמו"ר בפיליץ. האחרון בקשהו שישלח לו דין וחשבון מפורט מוועידת וארשה. כפי שמסר לי ה' אייזיק בשובו מווארשה, התחרו בעריכת מכתב זה לר' מנדלי שני הסופרים, ה' יצחק ניסנבוים וה' משה קליינמן, עורך "העולם", והאחרון ערך את המכתב, שנשלח אחר כך ע"י ה' אייזיק לגור. אחרי הקונגרס השני יצאו נגד הציוניות אליהו עקיבא רבינוביץ, הרב הידוע מפולטבה, בספרו "השקפה רבנית" ועוד, ה' יעקב ליפשיץ מקובנא בספרו "אור לישרים" ואחרים. את ספריהם שלחו אז

ומלאו מיד אחריו, וביום ב' כ"ח סיון קבלנו טלגרמה מה' י. יאסינובסקי, שהרבנים באו כבר לווארשה. ה' שמחה אייזיק הנ"ל, הי"י אסתרזון, שר"ב בעירנו, ואנכי יצאנו מיד לווארשה, ששם מצאנו את הרבנים רייניס ורבינוביץ הנ"ל, ונלווה עליהם גם הרב ר' ניסן ברודה מנובוגרודק.

ביום ג' היתה לנו ישיבה מיוחדת עם הרבנים בביתו של ה' יאסינובסקי, שבה השתתפו גם הציונים הידועים שפ"ר, הד"ר טוביה הינדס, הד"ר זלמן ביי-כובסקי מווארשה וה' הילר מלודו. אחרי שבררנו לפני הרבנים את המצב, שנוצר בפולין לרגלי התנגדות האדמו"רים, בייחוד של הרבי מגור, החלטנו פה אחד: (א) אם מתוך השיחה של הרבנים עם האדמו"ר מגור יתברר, שכל השמועות שנשמעו על דבריו ומעשיו של הרבי נגד הציונים והציונות אמיתיות הן, והרבי מתנגד לציונות בפועל — אז על הרבנים להשתדל לפעול על הרבי שלפחות ינהג בדרך של שב ואל תעשה, שלא יוסיף להתנגד להציונות ולמחזיקים בה; (ב) ואם הרבנים יוכחו בתוך שיחתם, שכל הדברים הנאמרים בשם הרבי אין להם כל יסוד והגם רק פרי רוחם של חסידים שונים, מתרחרי ריב ומדון, התולים את עצמם באילן גדול — אזי יפעלו על הרבי, שישתתף בפועל בעבודת הציונות ב"קום ועשה", ובכוחות מיוחדים נשפיע על הציונות והציונים מיהדותנו.

עלי, שהייתי הצעיר מכל הנאספים, הוטל מטעם האסיפה לנסוע באותו יום לגור להכין בשביל הרבנים מעון מתאים וכל הדברים שיהיה נחוץ להם למשלחתם זו. בנסעי מביתי בפלונסק לווארשה לישיבה זו מסר לידי הרב זלוטניק הנ"ל, מכתב לה' ג. סוקולוב (שהיה חברו ותלמידו בילדותם), שבו התאונן עליו של שסירב להדפיס ב"הצפירה" את מכתבו הגלוי מיראתו את הקנאים שונאי ציון, בעת שהוא, רב בקהלה חשובה מזאקרוצ'ים, אינו חת מכל איש ויצא במכתב גלוי נגד מורדי אור אלה. לרגל נסיעתי הדחופה גורה שלחתי את מכתב הרב זלוטניק לה' ג. סוקולוב ע"י איש אחר. בו ביום, כ"ט תמוז, לפנות ערב הייתי כבר בגור ושכרתי דירה בשביל הרבנים הנ"ל אצל ה' יעקב דוד הירש-ביין, שהיה מלמד גפ"ת לנכדי הרבי.

ביום המחרת, א' דר"ח תמוז תר"ס, לפני הצהריים באו הרבנים גורה. כשרק באו להאכסניה, נטפל להם בעה"ב, ה' הירשביין, שהרבנים בתהלוכותיהם, בדיבוריהם ובנימוסיהם עשו עליו רושם אדיר, ושאל אותם למטרת בואם גורה, כי הכיר בהם שלהופעתם בעירה זו יש מגמה ומטרה אחרת מביקוריהם של כל שאר הרבנים החסידים. הרבנים השתמשו תחילה מלענות על שאלותיו ולהודיעו על מטרת בואם בטרם יתראו עם הרבי, כדי לא להגדיל את הסקרנות בעיר לרגל בואם, אולם בעל האכסניה לא הרפה מהם והציק להם

זה, ואחד ממעריצי החצר, ה' ליפשיץ מווארשה, אסף מכתבים שונים מרבני חסידי גור נגד הציונות ומעריצי ציה בשם "דעת הרבנים" על הציונות. בחג השבועות שנת תר"ס, בשעה שכל הפונדקים בגור מלאים חסידים, סובבה דלגציה בכל הפונדקים הללו עם הרב הידוע ר' נח מפיאסעצ'נא בראש, והזהירה את כל קהל החסידים, שיפרסמו את"כ בעריהם, שאסור להתחבר עם הציונים האפיקורסים ויש להתרחק מהם בלי להתקשר ולהתהנות עמהם. המון החסידים, ששבו אחר החג לבייתם, הפיצו את דברי האיסור הזה בכל בתי החסידים והמדרש שבערים, וכל אחד, כמובן, הוסיף נופך משלו. העיירות בפולין היו כמרקחה, התחילה מלחמת אחים עצומה בין החסידים והציונים, וביותר סבלו מזה כל"ה הקודש, רבנים, שוחטים וכאלה, שנחשדו לציונות, שה' חסידים וההמון החשוך רדפו אותם בלי חמלה, בינתיים נשמע יגג רביים אחרים, ביניהם גם ר' אברהם'לי מסוכאטשוב והרבנים הנודעים ר' א"ח מיזל מלודו ור"ח סולובייצ'יק מבריסק ועוד, יצאו בדברים חריפים נגד הציונות, והמלחמה בין הציונים ומתנגדיהם ניטשה בכל החזית בפולין.

באטמיספירה מחניקה כזו ובמצב קשה שנוצר אז כמעט שאי אפשר היה לנו להמשיך את עבודתנו לטובת הרעיון הציוני בין אחינו החרדים וההמון הפשוט. ומצא אני לי לחובה להזכיר בזה לשבח את הרב הציוני הנאמן ר' יונה מרדכי זלוטניק, אב"ד בזאקרוצ'ים ואח"כ בפלוצק, שלא חת מפני כל ויצא אז במכתב גלוי בשם "אל הצדיקים ואל החסידים", אשר בו דיבר משפטים את האדמו"רים וראשי האורתודוקסיה בפולין על עמדתם השלילית לרעיון הציוני. את המכתב הגלוי הזה שלח הרב הנכבד ל"הצפירה", אך עורך העתון הזה אז, ה' נחום סוקולוב, חשש להרגיז את האדמו"רים בפולין ולא הדפיס את המכתב.

משלחת רבנים ציונים אל חצרות האדמו"רים

כדי לטהר את האטמוספירה המרעילה והמחניקה הזאת ולהקל לנו את עבודתנו להבא, החלטנו, להביא לחצרות האדמו"רים מגור, סוכאטשוב ואחרים את הרבנים הגאונים הציונים ריי"י מלידא, רש"י רבינוביץ מסופוצ'קין ועוד. לתכלית זו השתדלנו אצל המורשה הציוני לגליל וארשה, העו"ד י. יאסינובסקי והפרופ. מנדלשטם מקיוב, הגובר של ההסתדרות הציונית ברוסיה. שיסכימו לכסות את ההוצאות הקשורות בנסיעה כזו. הם הסכימו לכך, ואנכי ערכתי מכתב להרבנים הנ"ל ותארתי לפנייהם את המצב הקשה בציונות בפולין ובקשתים שימהרו לבוא לחצרות האדמו"רים, לברר שם את השאיפות האמיתיות של הציונות ולפעול על לבות הרביים. שלפחות לא יתנגדו ולא ירעו לנו ולה' ציונות. דברי מכתבי מצאו מסילות בלב הרבנים הנ"ל

מאד בשאלותיו השונות, ולבסוף שאל את הרב מלידא בזה"ל: „אולי באתם הנה באותו ענין אשר מאסו בו פה“, כי ירא היה לבטא את המלה הנוראה ציון וציונות (וועגען דעם וואס מען האט דא ממש געווען)? הרב רייניס ענה לו: „כלום יכול אני לדעת, במה ממאסים פה?“ רק אז שאל ה' הירשביין, כאילו הכישו נחש: „אולי באתם הנה בשביל... הציונים והציונות?“. את המלים האחרונות הפליט מפיו בקושי גדול. הרב מלידא ענה לו: „כן הדבר, אמנם בשביל כך באנו גורו“, ה' הירשביין, שהיה איש ישר ורציני ומכבד מאד את הרבנים, הצטער הרבה על טרדת הדרך הרבה והקשה של הרבנים וכבודם ונד להם מאד באמרו: „צר לי מאד עליכם, רבנים גדולים ונכבדים, על כל הטורח הגדול הזה שהטרחתם את עצמכם לבוא מליטא ורוסיה ללא כל תועלת, לדבר שבשמו ולטובתו באתם, כי הרבי שליט"א מתנגד גדול הוא לציונות ובמאומה לא תפעלו עליו להשיבו מעמדו ודעתו זו“. הרבנים ענו לו, שגם להם ידוע הדבר הזה, ובכל זאת החליטו לבוא הנה ולדבר עם הרבי על הציונות והציונים פנים אל פנים. ובקשו מאת ה' הירשביין, שיתראה מקודם עם גיסו של הרבי, ר' מנדלי רוטנברג, ויודיע שהם חפצים לבקר ולדבר עמו, וגם אצל בני הרבי הם חפצים לבקר קודם שיתראו עם הרבי בעצמו.

מיד הלך ה' הירשביין למלא את דברי הרבנים וכששב הודיע להם, שר' מנדלי לא נמצא כלל בגור ביום הזה ובני הרבי ענו לו, ובצדק, כך: „מפני שאביהם הוא נגד הציונות והציונים, לכן הם, בני הרבי, אינם יכולים ואינם רשאים לקבל את הרבנים קודם שיבקרו אצל אביהם ויראו איך הוא מתיחס אליהם ולדבריהם ורק אח"כ כשיקובלו מאביהם בסבר פנים יפות וישם לבו לדבריהם, נכונים הם לקבל את הרבנים בביתם ולשוחח עמהם ע"ד הרעיון הציוני“. הסכימו הרבנים לדעתם של בני הרבי ושלחו את ה' הירשביין ישר להרבי בעצמו, להודיעו שהם חפצים לבקר ולשוחח עמו על דבר הרעיון הציוני ושיקבע להם את השעה לכך. הרבי הודיע להרבנים ע"י ה' הירשביין ובקשם שיבקרוהו אחרי שעורו בגפ"ת בחצי החמשיית. הרבנים הקדימו מעט לבוא לביהמ"ד של הרבי ובינתיים כל העיר והחסידים מעירות אחרות היו כמרקחה: „פלש" תים עליך, שמשוך, רבנים ציוניים בגור!“

„צריכים לגלות את נחר הסמבטיון“...

בביהמ"ד קבלם ר' ביגם המשמש, ציוני לשעבר לפני התנגדותו של הרבי, ובפני המון גדול, שבאו לראות את ה"ציוניסטען", ספר להרבנים מעשיות שר נות, שהוא בעצמו היה בתחילה ציוני, אולם אחרי שהוא יחיה, אינו מסכים לרעיון זה, נהפך גם הוא למתנגד. ובין השאר הודיע, שהרבי קיבל מכתב מהמ"

קובלים בירושלים, שכותבים שעכשיו בוודאי אנו חיים כבר בימות המשיח וצריכים אנו לעשות רק דבר קטן אחד והגאולה בוא תבוא: נחוך לנו רק לגלות את נחר הסמבטיון ולמצוא את היהודים האדומים שמעבר השני של הנהר ולהתאחד עמהם. הנהר הזה נמצא מחוץ לחומת העיר קאלקוטא וכל הקושי שבדבר הזה הוא רק שתושבי עיר זו נותנים לצאת מחוץ לעירם רק למדברים בשפתם הם, למטרה זו נחוך לנו לשלוח משלחת מיוחדת של מקובלים לקאלקוטא, שיתחשבו לתושבי המקום, ובעיקר שילמדו את שפתם, למען יוכלו לצאת מחוץ לעיר לעבור את הסמבטיון, כמובן ביום הששי אח"צ, בעת שהוא נח מועדו, ולהתאחד עם עשרת השבטים, היהודים האדומים, הנמצאים שמה, ואז, בלי שום ספק, יבוא משיח צדקנו ויגאלנו ולתכלית הרויטה והנישאה זה, הוסיף ר' ביגם המשמש, הם מבקשים מאתו, שיחיה, לקבץ כסף בין אחינו בפולין לטיבת המשלחת הזאת, שתביא לנו את גאולתנו השליטה בזה רה בימינו, על שאלת הרבנים: „מה ענה להם הרבי?“ השיב ר' ביגם, שאת המכתב הזה שלח הרבי להרב מלודז שהוא ישתדל בדבר הזה.

הרב רש"י רבינוביץ מסופר צ'קין, שלא היה יכול עוד להתאפק ולהבליג על צערי יצא ממקומו מתחת לשולחן, קרא אותי הצדה ואמר לי "בכאב לב: „איני יודע אם לשחוק או לבכות על המעשה הזה? הבכיה קרובה לי יותר מהשחוק; בעת שאנו עוסקים בדברים העומדים ברום עולמנו, בשיבת עכני בארצנו באופן מעשי, עוסקים הם בדברי הבאי ושווא שאין להם שחר". אחרי השיחה המסעממת הזאת נפתחו דלתות הדר הקבלה של הרבי שעל יד ביהמ"ד הזה, והרבי ביקש ע"י משמשו את הרבנים שיכנסו אצלו. כשנכנסו הרבנים לחדר הרבי, הציג הרב מלידא את עצמו ואת חבריו והודיע על מטרת הופעתם אצלו, ומה הניעם לכתה רגליהם מליטא גורו, כמאה מיל בערך, מפני שיקר להם שלום עמם ומצבו הנורא ויישוב הארץ, ובאו לשאול את הרבי: מדוע הוא מתנגד כל כך לרעיון הציוני וגורם למחלוקת ושערוריות בישראל, הנעשות בערי פולין לרגלי התנגדותו? ושאלוהו: „רבי, כמה דנתני?“ על הדברים האלה, הפשוטים והיוצאים מן הלב, ענה הרבי: „וכי מה אני עושה? הרי איני עושה כלום (וואס טהו איך דען, איך טהו דאך גארנישט). כשאני לעצמי אינני מחזיק ברעיון זה ומתנגד לו, אבל בפועל אינני עושה כנגדו כלום“. על זה שאלוהו הרבנים: „הלא שמענו, שבביתו מכינים איסור על הציונות והציונים, שיצא בקרוב לאור“. כשמוע הרבי הדברים האלה, פרש את ידיו למעלה ואמר בתמיה: „בביתי? הלא אינני עושה כלום“.

בראות הרבנים את התנצלותו של הרבי דבריו הברורים והמוצקים, שהוא אינו עושה כל דבר נגד

של ההסתדרות הציונית, והוא פנה באמת בקר"ק לה-
רבנים לטובת הציונות, ואם הוא היה מוצא לנחוצו שעל
איזה מכתב קר"ק למי שהוא תהא גם חתימת ידו של
הרצל היה הוא עצמו פונה אליו בזה, אבל להד"ר
הרצל בעצמו, בלי אמצעותו הוא, אסור היה לפנות
במכתב כזה להרבי. על הדברים הנמרצים והבטוחים של
הרב מס. ענה הרבי, עוד פעם: „עיי! עיי! הלא קבל קבלתי
מכתב (כ'האב דאך יא דער האלטען פון עהם א בריף)“.
ראה הרב מס., שהרבי מתעקש ומסרב לקבל את דב-
ריו, אמר לו: „אני מאמין בוודאי, שכבודו קיבל מכתב
כזה, אבל המכתב מזויף הוא ולא הרצל כתבו ושלחו
אליו ולפי השערתי כתבו אחד מחסידיו, ציוני, שחפץ
באופן כזה להיודע את דעת הרבי על הציונות, שאינ-
נו מעיז בעצמו לשאלה, והיה אם תשובת הרבי תהיה
חיובית ורצויה להציוניות יפרסמנה בעתונים, אם לא,
יחדל מזה“¹. והוסיף לו, שבמשך הימים האחרים שהנהו
בפולין, הכיר הרבה ציונים חסידים כאלה, התאבים
מאד לדעת את דעתו של הרבי בשאלה זו: „ואם הרבי
מסופק עוד בדבר זה, הוסיף לבסוף, וחושב שהמכתב
אליו מהד"ר הרצל הוא, נכון הוא לשלוח מיד לווינא
להרצל טלגרמה דחופה ותיכף יקבל ממנו תשובה ברר-
רה, אם שלח אליו מכתב כזה או לא“ — ובזה עזב את
הרבי, נגש אלי ואחז אותי בידי ואמר: „נלך שנינו
לדואר ונשלח את הטלגרמה להרצל וכעבור שעה קלה
נקבל ממנו תשובה ברורה“.

כשרק צעדנו שנינו צעדים אחדים במסדרון ללכת
אל הדואר, מהר להרב מס. משמשו של הרבי ובקשהו
בשמו לשוב אליו, כששב, פנה אליו הרבי ואמר: „אפשר
שהולכיכונני שולל (ס'קען זיין מען האט מיך אָפּגענאַרט)
והמכתב מזויף“, הרבנים פנו אז אליו בדברים רציניים
ויוצאים מן הלב והוכיחו לו שבענינים כאלה אפשר
לכל אדם לטעות, והדבר שהרבי החזיק עד הרגע האחר-
ון לוודאי, מדה הוא עכשיו שנכשל בו וטעה בשיקול
דעתו והמכתב מזויף, ואולי גם אנשי „אור לישירים“
ואחרים ממתנגדי הציוניות הטעו אותו ובדו על הרעיון
הזה מה שאין בו. על דבריהם הנמרצים של הרבנים
כמובן לא היה להרבי מה לענות, והשיחה נגמרה בלי
כל תוצאות ממשיות.

אחרי שיחה זו שארכה כחצי שעה לא התפרדו
עוד הרבנים, והרבי בקשם לבקרו עוד פעם בערב.
כשיצאו הרבנים מעל פני הרבי, נגשו מיד אליהם כל
בניו, שהיו נמצאים במשך כל השיחה הזו בחדר השני
ושמעו בשום לב לכל הגה שיצא מאביהם, והרבנים
ביקשו מהם שיתאספו בביתם לשיחה יותר רחבה ורצי-
נית על הרעיון הציוני. הרבנים התכנסו עמם לביתו
של אחד מהם ובישיבה, שארכה כשעתיים, דנו והת-
ווכחו על הציוניות. הרב מס. הניח אצלם אכסמפלר
אחד מהקול קורא ששלח אז להרבנים לטובת הציוניות

הציוניות, התחילו להשתדל, בהתאם להחלטת אסיפת
וארשה² ולהשפיע על הרבי שלא ישאר בשיטתו של
„שב ואל תעשה“, אלא שיהזיק בשיטת „קום ועשה“
לטובת הרעיון הציוני. והרבי סיפר להרבנים את סיבת
התנגדותו: „הוא קיבל ספר „אור לישירים“, שמתוכו
נוכח שראשי הציוניות ומנהליה, פרץ סמולנסקין, ומ"ל
לילינבלום, הנם אפיקורסים, ומטרתם רק להסית ולה-
דיח את ישראל מה' ותורתו“. ניסו הרבנים להסביר
לו, שסמילנסקין, שכבר מת, אינו עומד בראש ההס-
תדרות הציוניות, ומ"ל נהפך, דווקא ע"י הרעיון הצ-
יוני, לאיש אחר, ובכלל אין לכל הדברים הללו כל
שייכות לגוף הרעיון, שמטרתו היא רק שיבת ציון
יבנין הארץ. „ואם אפיקורסים שונים מצאו לטוב לקיים
כצוות ההורה ידועות, האם בשביל כך נחדל אנחנו,
החרדים, מלקיים אותן המצוות, חלילה, בכדי להכעיס
את אותם האפיקורסים?“ ולבסוף הציעו הרבנים, שהרבי
ישלח רבנים אחדים ממעריציו לאסיפת הרבנים שת-
היה בזמן קרוב בווינא להיווכח, מהי הציונות, מה
יש בה ימה אין בה. הרבי השיב להם, כי אין דרכו
לענית אלא על שאלות חסידיו הפינים לעצתו בעניני
הפרט שלהם, ואינו מתערב כלל בעניני הציבור, הנוג-
עים לעם ישראל כולו. ויעץ להם לפנות בענין זה
להרבנים מלודז' ובריסק, העוסקים בעניני כלל ישראל.

מכתב מזויף מהרצל לרבי מגור

בהמשך השיחה עשה הרבי הפתעה גדולה להרב-
נים וספר להם, שבימים אלה קיבל מכתב מד"ר הרצל
בווינא. ייבו הוא מבקש ממנו שהוא, הרבי, יחווה לו
את דעתו על הציונות, ואם הוא יענה לו במכתב שה-
ציונות היא נגד היהדות, ישמע לעצתו ויחדל מלעסוק
בה. על סיפור זה ביקש הרב רש"י רבינוביץ מהרבי
שיראה להרבנים את המכתב שקיבל מהרצל. הרבי ניגש
אל שידתו והוציא ממנה מעטפה עם הכתובת להד"ר
הרצל לווינא, כתובה אישכנזית ורוסית, ובהראותה להר-
בנים הוסיף, שאת המכתב שקיבל מהרצל מסר לאנשי
שלומו ויעציו בווארשה, לה"ה דוד טמקין, שהיה אח"כ
רב בפיוטרקוב, ויואל וגמייסטר, שיעיגו בדבר ויעצו
לו, מה לענות להד"ר הרצל, ורק את המעטפה לתשובה
לווינא הניח אצלו. הרב רש"י מסופוצ'קין ענה להרבי,
שכל הענין הזה משולל כל יסוד אמיתי, וכי הרצל לא
היה יכול לשלוח מכתב כזה אליו והרבי הולך שולל
ע"י איזה זיפן. על דברי הרב מסופוצ'קין השיב הרבי
בבטחון: „עיי! הלא הוא שלח לי מכתב“. הרב מס. הסביר
להרבי, שלא יתכן כלל, שבשום אופן אי אפשר כלל
שהרצל ישלח אליו מכתב בעניני הציונות, מפני שזה
יוצא מגדר סמכותו. הרצל צריך ורשאי לעסוק רק בצד
הפוליטי של הציונות, אבל לא בשאלות הדתיות שלה,
ולתכלית זו נבחר הוא, בתור רב, לחבר הוועד הפועל

¹הדפסה בראולוצית מס' - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

הפוליטיקה הפנימית והחיצונית בחצר ההיא גם כתי אביו הגאון ד"ל.

ר' שמואל כבד מאד את הרבנים הציונים, וערך לכבודם סעודה גדולה, ופזר תהלות ותשבחות לרעיון הציוני, כאשר ספר זאת הרב מלידא באחד מחזירי או. כששבו רבנינו מנסיעתם בחצרות האדמו"רים לווארשה התאספו בכעונם הרבה יהודים חרדים והסיר דים מכל המינים. להיודע על תוצאות נסיעתם ושיחור תיהם עם גדולי היהדות בפולין, ובקשו מהרב מלידא, שיתאר להם את מהותם ואופים של האדמו"רים שבקרי והתייחסותם לרעיון הציוני. הרב מלידא ענה לשיאליו באופן מיוחד, ואמר: "אלמלי היתה להרבי מגור כעט מערמוניותו של ר' שמואל מסוכאצ'וב ולאחרון היתה מעט מתמיותו של הרבי מגור, כי עתה היו יניחם ציונים טובים ונאמנים. האסון שבדבר זה היא. יתרה מגור הגהו תם יותר מדי ור' שמואל — ערים יותר מדי; תמימותו הרבה של הראשון וערמוניותו היתרה של האחרון אינן נותנות להם להיות לציונים ילחכי ברעיון חשוב זה".

נחתם האיסור על רצינות

כאמור למעלה שבו מווארשה לביתם, לפלינסק שני הציונים אייזיק ואסתרזון עד ביום השלישי, אהר הישיבה בביתו של ה' אסינובסקי. באותו יום שדיש שב מגור לעירו הרב הגדול הישיש, ר' יחיאל מיכל גודלשלאק משעפס, מחבר של הרבה ספרים גדולים, ישבת בשבת שעברה בגור על שולחן הרבי כאחד מחסידיו הנכבדים, ולא ידע כלל מנסיעת רבנינו ללב. בדרכו לסעפס נדמן הרב ברכבת עם ה' אייזיק הכי שהיה אחד ממכיריו משכבר הימים. הרב פנה לה' אייזיק בשמחה גדולה ואמר לה' שהיא מופיע עכשיו לפניו ממש כמלאך מופיע. על שאלת ה' אייזיק ותהי פלאותיו: על מה מרמים דבריו אלו ומה הוא מכיר בהם? — ספר לו הרב הנכבד בתמימותו, כי בשבת שעברה ביקר אצל רבם בגור וביום השני, בעת ברכת הפרידה, שאל אותו הרבי, אם חתם כבר על הכתב בביתו של אחד ממקורביו, שקראו לו בשמו? וכשענה לו, שלא חתם עוד, ציווהו הרבי ללכת לשם ולחתום. הרב, שהיה רגיל תמיד לחתום בגור על "היתר שד מאה רבנים", חשב בתמימותו שבודאי על היתר שכזה מכוונים דברי הרבי, וכשבא הרב למקום שנצטווה שאל שם על המגרש וסבת הגירושין והגס שחפץ ליה לאשתו, וכשענה לו האיש ההוא, שלא נמצא אצלו כה מגרש ואין לו כל עסק עם גט כריתות, שב להרבי ואמר לה' ששום איש אינו דורש ממנו שיחתום על היתר של מאה רבנים כזה שציווהו. הרבי ענה לה' שטעה בדבריו, שלא כיוון כלל שיחתום היום על היתר שכזה. הוא כיוון בדבריו שיחתום על האיסור נגד הציו

(נדפס בספרו הדת והלאומיות), על הצעיר שבהם. הרב ר' מנדלי, עכשיו אב"ד בפביניץ, אמר לי הרב מס. שהוא נתפס קצת להשכלה, קורא ב"הצפירה" וקרא את ה"השקפה רבנית" של הרב עקיבא רבינוביץ' וכאלה. בני הרבי הבטיחו להרבנים בישיבה זו, שלא יוצאו עוד את האיסור נגד הציוניות והציונים, שהיתה בדע"תם להוציא לאור, ולא יעשו עוד כל דבר נגד הציוניות; אולם לעשות איזה דבר לטובת הציוניות אינם יכולים, כל זמן שאביהם לא יעשה כן. בזה שבו הרבנים מגור לווארשה ביום החמישי, א' תמוז.

הרב מלודז' מסרב לדון על הציונות עם משלחת רבנים

ובאותו יום, כאילו במכונן, שהו בווארשה, לרגל איזה עניין ציבורי, הרבנים הנודעים ר' א"ח מיזל מלודז' ור' חיים סולובייצ'יק מבריסק וגם הרב ר' יוסף שלופר מסלונים, שהתאכסנו ביחד במלון "ד'נורד". והרבנים הציונים הנ"ל התאכסנו בווארשה במלון "האמבורג", ומשם שלחו דליגציה של שלושה אנשים (אנכי הייתי אחד מהם) להרבנים מלודז' ובריסק, להתאסף יחד, למצוא איזו עצה ותחבולה להשקיט את הריב והמחלוקת בין אחים, שקמו במחננו לרגל הרעיון הציוני. במקרה סרנו תחילה לחדרו של הרב מבריסק במלון "ד'נורד" והודענו לו, שרבנינו חפצים לבקר אצלו ואצל הרב מלודז' למטרה הנ"ל. הרב מבריסק ענה לנו, שמצדו נכון הוא לקבל את רבנינו לשיחה כזאת, אם הרב מלודז' יסכים גם הוא, כי האחרון, הסביר לנו, הביא אותו ורשאה על הוצאותיו בענין כללי ג"כ, ומוכרח הוא משום זה להקדיש את זמנו כאן לאותה המטרה שהביאו הנה הוא ויעצנו ללכת תחילה להרב מלודז' ולהציע לו את דבר משלחתנו, והיה אם יסכים להצעת הרבנים, ישתתף גם הוא בחפץ-לב בישיבה זו. בינתיים ראינו, שאיש אחד סר לחדרו של הרב מלודז', ולפי השערותנו, מסר לו את כל שיחתנו עם הרב מבריסק. מיד סרנו לחדרו של הרב מלודז', וכש"פתח לנו את הדלת למחצה, בעמדנו עוד במסדרון, קודם שהוכנסנו אליו, שאל לבקשתנו וכשרק הספקנו לומר לו המלים הראשונות, שהננו שליחי הרבנים שלנו, ענה לנו בכעס: "אין לי צורך בשליחת הרבנים", ובחזקה סגר את הדלת מבפנים; ובזה נגמר כל המאורע המעציב הזה.

באותו יום בא לווארשה גם הרב הגדול הישיש משעבז' (זקנו של הרב צרנוביץ, רב צעיר) ונוסף גם הוא לרבנינו הנ"ל. אחר כך נסעו רבנינו להאדמו"ר מסוכאצ'וב. הגאון הנודע ר' אברהם'לע, הרבי מס, היה אז כבר איש זקן וחלש מאד ומסיבת מחלתו קבל את רבנינו בס. לראיון ולשיחה בעניני הציוניות בנו, ר' שמואל, אבי האדמו"ר הנוכחי ר' דוד'ל, שנהל את

נים והציונות, שהוכן שם אצל האיש שציוהו ללכת אליו ילחתום. „כמובן. הוסיף הרב, הוכרחתי לשוב אל האיש ההוא ולחתום על האיסור הזה, שכבר חתמו עליו לפני 12 רבנים, ביניהם גם הרב ר' אפרים לובינר בן עירו (ר' אייזיק היה יליד לובין) ומסר לו את תוכן האיסור. שהתאים בד בבד עם התוכן שהביא מגור אחר חג השבועות אחד ממקורבי החצר ה' אלעווסקי.

הרב היסיי לספר: כשקיבל את הקול-קורא מהרב מסופוצ'קין לטובת הציוניות, שלח אליו מכתב גדול בשבחו כל הרעיון הזה (הרב מס. פרסם אז בעתונות העברית מאות מכתבים כאלה) והיה כשיצא האיסור מגור לאור והרב מס. יפרסם בעתונים את מכתבו אליו לטובת הציונות ירגמהו הקנאים הפראים שבעירו ויתניהו לאפיקורס, ולעת זקנתו אין עוד בכוחו לקום כנגדם ולהילחם עמם, אי לזאת ביקש את ה' אייזיק שיזאיל לכתוב להרב מס. ולבקשו שלא יפרסם לע"ע את מכתבו אליו עד יעביר זעם. ה' אייזיק לא ספר כלל להרב משעפס על אודות נסיעת רבנינו לגור ולסוכא-צ'וב. כששבתי אנכי לביתי אור ליום ר' עש"ק, ב' תמו, ולא ידעתי כלל מכל מה שסיפר הרב משעפס לה' אייזיק, סרתי מיד בבוקר לביתו למסור לו דו"ח משיחת הרבנים עם הרבי בגור. ה' אייזיק הכניסני לחדר מיוחד, סגר את הדלת ומסרתי לו בפרטות את השיחה שהיתה להרבנים עם הרבי וכשספרתי לו שהרבי אמר, שהוא אינו עושה מאומה נגד הציוניות, נזכר ה' אייזיק בדברי הרב משעפס ופתאום נשתנו פניו לגמרי, נפל מעל כסאו באין אונים, התפרץ בבכי והתחיל למרוט את שער ראשו ולצעוק בקול: „הוי, הוי, הוי, ס'איו דאך שוין אייס וועלט" ועיד ביטויים כאלו. אנכי, שלא יכולתי להבין-לסיבת השינוי בפני ה' אייזיק ולצעקותיו המרות, ניחמתיו ואמרתי לה: „אדרבה, הלא הרבי הבטיח להרבנים שהוא אינו עושה מאומה נגד הרעיון הציוני", אבל ה' אייזיק המשיך מכאב לב נורא את צעקותיו ובכיותיו, עד שנבהלתי מאד, והתחלתי לרוץ אל הדלת לקרוא לבני משפחתו להחיש לו עזרה ורפואה. ה' אייזיק, שנשאר בלי כוח, רכו לי בידיו ובראשו, שלא אעשה זאת ולא אפחיד את בני-ביתו. כששב לאט לאט ירוח אליו, ביאר לי את סיבת התרגוזות, כאבו וצערם ואמר: „איך זה היה יכול הרבי להגיד להרבנים שהוא אינו עושה מאומה נגד הציוניות, בעת שרק יום אחד לפני כן ציווה והכריח בעצמו את הרב הישיש משעפס לחתום על איסור כזה? הלא הרב משעפס לא ידע כלל מביקרים של רבנינו בגור וכל הדבר הזה סיפר לי כמסיה לפי תימו, שאפילי נכרי נאמן עליו וגם חשב לי את שמות כל הרבנים החתומים על האיסור לפניו, ימה גם יתיכן האיסור שחתם עליו עולה בבד בבד עם התוכן שהוכן בגור לפני חג השבועות, שהעתקה ממנו הביא לי בן עירנו מכירי ה' י. אלעווסקי, שהיה ממקורבי

החצר וידע תמיד מהנעשה שמה לפניו מן הקלעים, ואיך יוכל עתה הרבי לכחש באופן שכזה לטעון להד"ס? שומו שמים על זה!" — צעק מנהמת וכאב לבו, לב יהדי חרד לדברי ה' ונאמן לתורתו ולאמונתו, עמו וארצו. זמן רב לא היה יכול ה' אייזיק להרגע ולהבליג על צערם וכאב לבו. אחר זמן מה נשאלתי מאת אחד הרבנים הנ"ל, אם בני הרבי קיימו את הבטחתם ולא הוציאו את האיסור הזה לאור. ה' יודע מה היה אז מתרחש בעולמנו היהודי, אלמלא היו הרבנים הנזכרים מבקרים בגור ובסוכאצ'וב, וקול הקורא הזה היה מת-פרסם. המחלוקת ושנאת איש לרעהו היו מתגדלים ומתרחבים לאין שעור, ומי יודע עד היכן היו הדברים, חלילה, מגיעים.

נולד הרעיון על ייסוד ארגון ציונים חרדים

נסיעת רבנינו הנ"ל לחצרות האדמו"רים בפולין והמצב המיוחד שאנו, הציונים החרדים, היינו נמצאים בו, עורר בי רעיון חדש, שעלינו ליצור לנו הסתדרות מיוחדת וארגון עצמי בתוך ההסתדרות הציונית הכללית, כדי שהציוניות החרדית, על טהרת הקודש, תהא יותר בולטת ונראית לעיניים, באופן כזה אפשר יהיה לנו מצד אחד להשפיע על שאר אחינו החרדים וגם החסידים, שיתנו ידם להרעיון הציוני, ומצד השני נוכל לפעול יותר בכוחות מאוחדים ומאורגנים, שהציונות לא תעשה מאומה נגד היהדות החרדית, וכדי להוציא את רעיוני זה לפועל עמדתי מני אז בחליפת מכתבים כסדר עם הרבנים מלידא וסופוצ'קין הנ"ל, שבהם הראיתי להם על הנחיצות ליצור סיעה ציונית חרדית, כעין הפרקציה הדימוקרטית העממית, שנוצרה אז בהסתדרות הציונית הכללית. הרב מלידא ענה לי, שבחן את דברי אליו והתיעץ עם רבנים וציונים חרדים בליטא והסכימו שהצדק אתי, והצעתי נתקבלה על ידם והחליטו לקרוא לכינוס של ציונים חרדים כזה לימי כ"ה וכ"ו אדר תרס"ב בוויילנא, ובקשוני שגם אני אשתתף בכינוס זה. מסיבה טכנית, שלא היתה תלויה בי, לא יכולתי, לצערי, לקחת חלק בפועל בישיבה זו.

ועידת ה"מזרחי" של פולין בפלונסק

הרב מלידא הודיעני אח"כ במכתב, שהכינוס יצא לפועל והוחלט לייסד סיעה של ציונים חרדים עם ארגון מיוחד בתוך ההסתדרות הציונית הכללית בשם „מזרחי", משתי סיבות ונימוקים אלו: א) לעשות זכרון להגאון ר' שמואל מוהליבר ז"ל, שעוד בימי חובבי ציון ניהל תעמולה ע"י מזכירו ה' יצחק גיסנבוים לטובת הרעיון הציוני תחת שם זה בציאליסטוק, ב) השם „מזרחי" מורכב משני ראש תיבות: מרכז ורחמי, כלומר, מגמתנו ומטרתנו הוא, שארץ ישראל תהיה

אברהם גרין

את דבר האסיפה הזאת לפועל. לזאת מיעץ לנו הרב מז. כותב המכתב. לפנות להרבי מראדזימין במכתב שאלה, אם אמת הוא בפי השמועה, שהוא חפץ לקרוא לוועידה כזאת רבנים משגי הצדדים, ציונים ומתנגדיהם, כי אז אתם, הציונים החרדים מפלונסק, מקבלים עליכם להראות לו על הרבנים הציונים שישתתפו באסיפה זו ולהקל לו בכלל לסדר את הוועידה. ערכתי מכתב לר' מנדלי, כפי דרישת הרב מז. והתניתי עמו תנאי כפול: אם באמת חפץ הוא לקרוא לאסיפת רבנים משני הצדדים, לברר וללבן את טיבו של הרעיון הצירני ומטרתו, נכונים אנו לבוא אליו לעזור לו; ואם לשמועת הרב מז. אין כל יסוד. והרבי אינו מעוניין כלל לקרוא לאסיפה כזאת, אז אינו צריך כלל לענות לנו על מכתבנו זה, ושתיקתו תהא נחשבת לנו לתשובה שלילית. באופן שהתשובה תהיה חיובית, בקשנותו שיענה לנו להרב אב"ד בעירנו, ר' צבי יחזקאל מיכלי-זאהן, כעת בווארשה, שהיה עומד עמו בחליפת ככתבים בדברי תורה שונים, ואת התשובה ישלח על-ידי השר"ב ר' מ"מ פרידמן מעירנו, שהיה אחד מחסידיו. ושיבקרנו בשבת הבאה. על המכתב לראדזימין חתמתי עשרה ציונים חסידים בני תורה. ביום הראשון לשבוע הבא אחרי קבלת מכתבנו זה נתבקש השר"ב מ"מ הנ"ל ע"י ר' מנדלי לנסוע עמו ביחד לברית-מילה, ובדרך נסיעתם הוציא הרבי מצלחתו את מכתבנו ושאל את רש"ב על טיבם של כל אחד מן החתומים על המכתב. האחרון באר לו, שכולם הנם יהודים חרדים בני תורה וציונים. הרבי ציווה לו, כשרק ישוב הביתה, להודיע בשרי להרב בעירו ר' צ"י מיכלזון, שהאנשים ששלחו אליי את המכתב מתבקשים לבוא אליו מיד.

הפגישה עם הרבי מראדזימין

כשקבלנו את תשובת הרבי החיובית, נסענו יחד שלשה אנשים מן החתומים על המכתב ראדזימין. בדרך, בווארשה, נלווה אלינו ר' מרדכי אשכנזי הנ"ל. בר. נודע לנו שהרב נמצא באותו יום בווארשה. יחד שבנו לווארשה ומצאנו אותו בביתו ברחוב פאביה. שמה נתקבלנו מיד על ידי, במעמדם של הרב ר' נפתלי מווארשה וה' נחום ליב ווינגאט, עורך העתון האור-תודוכסי, דאס יודישע ווארט. אנחנו שהאמנו לתיכנה שהרבי חפץ באמת לקרוא לוועידת רבנים, למנוע את הריבות והקטטות בין אחינו החרדים, תיארנו לו בפרוטרוט את המצב הקשה ההוא ואת החובה הגדולה על עסקן כללי כמוהו לשים קץ להמצב המחפיר והמעליב הזה, ע"י אסיפת רבנים, שיש בדעתנו ותפצנו לקרוא, ואם אספת רבנים זו משני הצדדים תפסיק להלכה ולמעשה, שהציונות אסורה על פי דין תורה"ק. הגנו מקבלים עלינו לנסוע מעיר לעיר לכל אחינו החרדים הציונים לעשות אצלם תעמולה ולהסיר את

לנו לא רק למרכז פוליטי וכלכלי גרידא, אלא גם למרכז רוחני, על פי התורה והמסורת שלנו. לעומדי בראש „המזרחי" נבחרו אז הרב רייניס מלידא, ר' זאב יעבץ ולגזבר ה' זלמן גורלנד מוויילנא. כעבור שנה בערך, בחודש אייר תרס"ג, נתקיימה בעירנו פלונסק (פולין) ועידה של ה„מזרחי" בפולין, שבה השתתפו בין השאר הרבנים י"ל קובלסקי מוולוצלבק ור"מ זלוטניק מזאקרוצ'ים, אח"כ בפלוצק, ר' מרדכי אשכנזי ור' ירמיה בורנשטיין מווארשה ונוסד סניף ה„מזרחי" לפולין בעירנו. לראש הסניף נבחר הרב זלוטמן ולסגנו הרב קובלסקי וכותב הטורים האלו — למזכיר, כאשר נזכר מזה בחזור ה„מזרחי" המרכזי בלידא מזמן ההוא.

כעבור זמן מה קיבלתי מכתב מהרב זלוטניק הנ"ל, שבהיותו בווארשה שמע מאנשים שונים, שהאדמו"ר ר' מנדלי מראדזימין, שהיה עסקן ציבורי גדול בווארשה, הביע את דעתו לפני יהודים חרדים וחסידים, שלרגלי פירוד הדעות, המריבות והקטטות, שקמו בערים שונות בפולין בשל הרעיון הציוני בין אחינו החרדים, שהוא אינו יודע עוד טיבו ומהותו, נחוץ מאד לאסוף לתוך פונדק אחד רבנים גדולים ונוודעים משני הצדדים, למען יבררו וילבנו את הרעיון הציוני מנקודת השקפת תורתנו והיהדות החרדית ואחרי ויכוח מקיף ושקלא וטריא לכל צדדי הרעיון הזה החובה על הרבנים הללו ביחד להוציא פסק-דין ולהחליט: ציונות זו אסורה או מותרת, ועד כמה היא מחיבת את אחינו החרדים להחזיק בה, ובאיזה אופן, וכדומה. ומפני שהוא בעצמו אינו יודע למי לפנות בענין זה, קשה לו להוציא

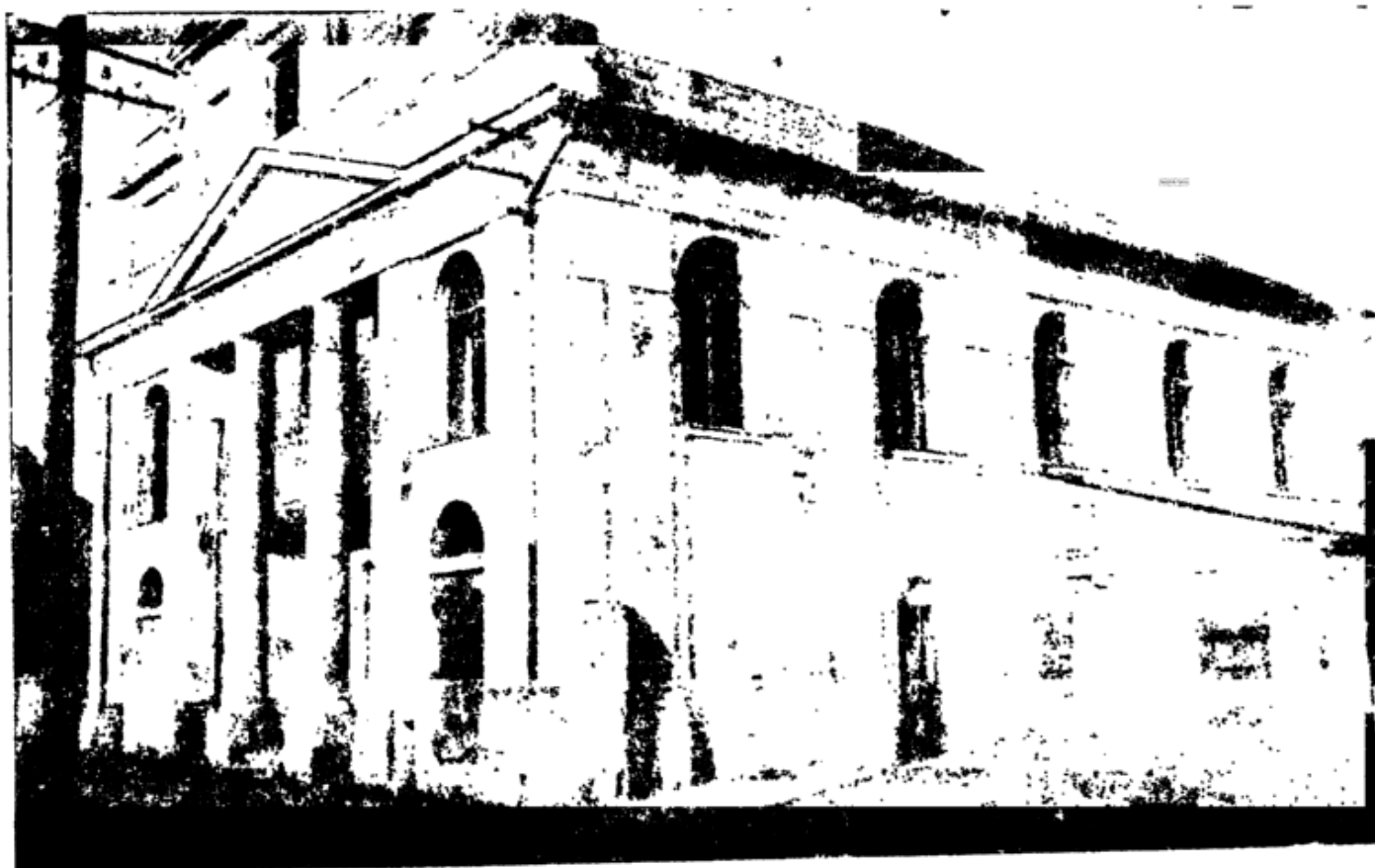
לבם מן הרעיון הזה, ואם להיפך, שהאספה תפסוק שהציונות מותרת ומחייבת את כל אחינו שומרי תורה ומצווה להחזיק בה ולהפיצה, בוודאי יעשה הוא תעמולה גדולה לטובתה ויעמד בראש הציונים החסידים. בתשובה על דברינו התמימים הללו, שאל הרבי לכל אחד מאתנו אם הננו חסידים ושל איזה רבי, וכשקיבל מאתנו תשובה, שחסיד גור אנו, הוסיף לשאול אותנו, "אם אינכם כחסידים של איזה רב ציוני אלא דווקא ממעריצי האדמו"ר מגור, הלא מוכרחים אתם עפ"י דין תורתנו, לשמוע בקולו ולבלתי היות ציונים, כי הלא למדתם יידיש"ק מה שכתוב בתורה, כי יפלא ממך דבר וגו', דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית, ובוודאי יודעים אתם ג"כ מה שהגמרא אומרת, אין לך אלא דין ושופט שבימך, ואפילו אם יאמר לך על ימין שהוא שמאל ולהיפך מוכרחים אתם לשמוע בקולו, ובאופן אחר הנכם זקן ממרא". על הדברים הללו השבנו לו תשובה ניצחת כהלכה, כי בגמרא ברכות כ"ד וכתובות ק"י מוצאים אנו, שתלמידי ר' יהודה, ר' אבא ור' זירא, השתמשו מרבם זה, שאסר עליתם ארצה ישראל, באומרו: כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה, ובכל זאת הם לא השגיחי בזה ועלו לא"י למרות דברי רבם, ואיך שהוא יעריך את האדמו"ר מגור, הלא יודה שאיננו גדול יותר מרבי יהודה, ובכל זאת מה שנוגע לא"י לא שמעו לו גם תלמידיו, ש"מ שגם אנו לא מחוייבים כלל לשמוע בקול רבנו, ואנו צריכים להישאר ציונים נאמנים למרות דעתו המתנגדת, הוא החריש רגע ואחר כך התחיל

להתווכח עמנו, שתלמידי ר' יהודה לא ידעו כלל שהוא אוסר את העליה בעשה, שאלמלי היו יודעים מזה, בוודאי היו שומעים לו. ע"ז ענינו לו אדרבה, מלשון הגמרא משמע ממש ההיפך, שר' אבא ור' זירא ידעו שר' יהודה אמר כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה, ובכל זאת עלו ארצה, "ובכן — טען לנו הרבי — חפצים אתם דווקא לעשות את ר' אבא ור' זירא לזקן ממרא?" "חלילה — ענינו — לא אנחנו, כי אם הוא בדבריו עושה כך, כי אליבא דידן, בנוגע לא"י אינם צריכים כלל לשמוע ממנו וגם אנו מוכנים בשביל הרעיון הציוני להשתמש מרבנו ולהישאר ציונים נאמנים".

כמובן לא היתה תשובתנו האחרונה, המכריעה והנמרצת, נעימה כלל להרבי. הוא אמר: "האם חפצים אתם שאהיה לציוני?" ענינו לו: "הלא במכתבנו כתבנו לו בפירוש מה אנו חפצים ממנו, ואם לא היה בדעתו למלא אחרי מכתבנו ולקרוא לאסיפה שהצענו לו, למה ביקש מאתנו שנבוא אליו?" הרבי שאל אותנו עוד פעם: "החפצים אתם דווקא שאני אהיה לציוני?" חזרנו והשבנו לו תשובה כנ"ל, ובהכירנו שלא היתה בדעתו כלל לקרוא לוועידה כזאת, שהאמנו לתומנו, וכל מגמתו היתה לקרוא אותנו אליו להוכיחנו על ציוניותנו, מה שלא עלה לו כלל — נפרדנו ממנו בלא כלום.

שכונת בורוכוב, ניטן התרצה

(פורסם ב"הארץ" מיום 27.9.1935)

בית הכנסת בפלונסק